

Elena TROHIN

NOTE PRIVIND COMUNICAREA MEDIATĂ DE COMPUTER

După cum remarcă cercetătorul român Ion Haineș, înainte de deceniul al cincilea al secolului XX, „cercetări dedicate comunicării, mai ales mijloacelor moderne de comunicare în masă, nu prea s-au întreprins. Dezvoltarea vertiginosă a tehnicilor de comunicare, specifice erei electronice, a dus la o îmbogățire și diversificare a studiilor consacrate acestui domeniu și a subliniat necesitatea colaborării creatoare cu o serie de discipline științifice, printre care: sociologia, psihologia, filozofia, lingvistica, istoria, economia etc.”¹.

Pentru M. Dufrenne, comunicarea pleacă nu de la un limbaj impersonal, de la un sistem neutru de semne, ci de la o ecuație elementară în filozofia omului – *eu și celălalt*: omul nu poate afla ce este, nu se cunoaște prin sine, ci prin celălalt, care se revelează el însuși ca o interioritate, se deschide comunicării.²

Procesele de comunicare asigură transmiterea și schimbul de informații între oameni referitor la impresii, trăiri afective, decizii raționale, judecăți de valoare, cu scopul de a obține modificările respective, susține V. Capcelea. Fiecare individ este influențat, pe de o parte, de comunicările pe care le recepționează și, pe de altă parte, de efectele pe care le produc comunicările proprii.³

În teoria informației, comunicarea este definită ca un proces de transmitere a unui mesaj de la

o sursă la o destinație, folosindu-se un anumit cod și un anumit canal. Codurile specifice prin care se realizează în mod curent comunicarea interpersonală sunt limbile naturale.

Deși similară în esență cu celelalte tipuri de procese comunicative (prin activități de codaj și de decodaj al informației, precum și prin intervenția unor factori perturbatori de care trebuie să se țină seama), comunicarea prin limbă prezintă o serie de particularități care reflectă un grad mai ridicat de complexitate.

O primă particularitate a comunicării verbale constă în faptul că aceasta nu este o activitate unidirecțională, lineară. Manifestările ce provin de la fiecare dintre cei doi poli constituie concomitent o cauză și un efect pentru manifestările de la polul opus.

Comunicarea verbală nu are exclusiv funcția de transmitere a informației. Ea asigură existența unui anumit echilibru social, permițând stabilirea unor relații de bunăvoință între indivizi. În cadrul comunicării prin limbă, la posibilitatea de eșec în planul transmiterii de informație se adaugă eventualitatea unor efecte negative în plan social. Decodajul, spre exemplu, este complicat de faptul că oricărui conținut i se asociază transmiterea unei anumite intenții, care nu îmbracă întotdeauna forme directe de expresie.

Este necesar, de asemenea, să subliniem faptul că o comunicare verbală este dependentă de situația în care se produce, datele concrete ale acesteia găsindu-și o reflectare specifică în structura procesului comunicativ. Drept exemplu al acestei particularități ar putea servi prezența curentă a diverselor tipuri de deixis în codarea mesajelor.

În fine, comunicarea verbală poate utiliza atât canalul oral, cât și cel scris. În primul caz, mijloacelor

lingvistice de codaj li se adaugă mijloacele non-lingvistice și / sau paralingvistice. Considerăm necesară o remarcă privind cazul specific al utilizării canalului scris în cadrul comunicării interpersonale mediate de computer. Este interesant să observăm de câtă ingeniozitate dau dovadă vizitatorii mediilor de comunicare pentru a face comunicarea lor mai emoțională, mai personală, încercând să redea cu ajutorul literelor chiar mijloace paralingvistice de codaj: de pildă, Nu mă supăr :) [semnul :) înseamnă „zâmbet”].

O dată cu impunerea Internetului în culturile majorității țărilor lumii, apare problema rolului comunicării mediate de computer în viața omului modern. Participanții experimentați ai comunicării mediate de computer susțin că poșta electronică, grupurile de știri, IRC-ul, MUD-ul, WWW et al. schimbă radical modelurile de interacțiune socială. Unii chiar ajung să spună că lumea virtuală va elibera viața reală de inhibițiile, principiile și complexele care o domină. Oricare ar fi percepția noastră (din prezent sau viitor) a mediului de comunicare computerizat, indiscutabil rămâne faptul că în lume comunicarea mediată de computer va mai exista mult timp și explorarea analitică a acestei lumi, ce se schimbă foarte rapid, abia începe.

Considerăm utilă plasarea erei electronice în perspectiva istorică. Folosirea computerului în calitate de mijloc de comunicare este un eveniment cu adevărat revoluționar. Însă computerul nu este decât una din multiplele extensiuni ale modurilor de comunicare verbală interpersonală ce au existat pe parcursul istoriei omenirii. Acest lucru fiind spus, putem afirma că astăzi comunicarea mediată de computer este o etapă a evoluției firești.

George McMurdo⁴, în articolul său despre transformarea contextelor

de comunicare verbală, face o retrospectivă a trăsăturilor comunicative caracteristice etapelor precedente culturii electronice, acestea fiind cultura orală, scrisă și cea imprimată. Aceste culturi nu trebuie considerate perioade istorice consecutive și reciproc exclusive, deoarece în mare parte a lumii mai există, spre exemplu, culturi orale.

După cum scrie McMurdo, toate societățile au trecut în procesul de evoluție prin faza de *cultură orală*, când singurul canal de comunicare verbală era cel oral. Pe parcursul acestei perioade păstrarea, transmiterea și răspândirea informației lingvistice avea loc doar prin intermediul comunicării interpersonale nemijlocite, iar sensul spațiului social a fost definit de limita „auzului” colectiv. În cadrul acestei societăți, ce nu cunoștea încă scrisul, nu se puneau la îndoială felul de a face anumite lucruri și, în lipsa manuscriselor, mitul, istoria și realitatea socială s-au contopit. Putea politica în cadrul culturilor orale se baza pe competența expresivă, dacă ar fi să folosim termenul sugerat de marele lingvist basarabean Eugeniu Coșeriu⁵, și o memorie bună. Astfel, o mare influență socială aveau deseori poezii, barzii și autorii de balade.

În contextul *culturii scrise* a devenit posibilă comunicarea între persoanele aflate la o distanță mare una de la alta. Odată cu inventarea scrisului a devenit posibilă transmiterea ordinilor și instrucțiunilor lungi și sofisticate la distanțe mari, creându-se astfel o detașare a vorbitorului de auditoriul său. Cuvântul scris a rămas neschimbat pe parcursul anilor, secolelor și pe vechile papirusuri egiptene și în scrierile moderne. Miturile răspândite au ajuns să fie considerate istorie obiectivă. Tot în această perioadă au apărut codurile religioase și cele de legi. În baza documentelor oficiale comunitățile se

uneau în state, iar statele în imperii. Chiar dacă comunicarea prin canalul scris până în zilele de astăzi sacrifică într-un fel varietatea și căldura comunicării interpersonale directe, nu putem subestima valoarea scrisului pentru crearea ulterioară a sistemelor permanente de instruire.

La mijlocul secolului al XV-lea scribii s-au mai eliberat de povara lucrului lor, deoarece a fost inventat tiparul. Cu apariția *culturii imprimare*⁶, cuvântul scris și-a căpătat audibilitate mult mai vaste. Tiparul a mărit esențial consecințele scrisului. O mai mare accesibilitate a informației lizibile a ridicat cu încetul nivelul de alfabetism al oamenilor. La început, documentele scrise au fost preponderent de natură teologică. Cu încetul se răspândeau și postulatele științelor. Din punct de vedere lingvistic, tiparul a avut un efect de standardizare. Ortografia și vocabularul limbii se schimbau mai lent, utilizarea limbajului devenind mai consistentă. Însă cel mai important efect al apariției tiparului a fost, probabil, faptul că el a făcut să dispară noțiunea de „vârstă a înțelepciunii” – o trăsătură deseori atribuită tehnologiilor informaționale moderne. Era autorității indiscutabile a luat sfârșit.

Sosirea *culturii electronice* la mijlocul secolului al XX-lea a marcat începutul unei noi perioade în dezvoltarea comunicării umane. Radioul și televiziunea, telefonul, celularul și faxul au contribuit semnificativ la apariția schimbărilor în viața socială, economică, culturală și politică.

Primele tentative de a comunica cu ajutorul computerului au fost

limitate la caracterele ASCII de 7 biți. Cu toate acestea, atunci când administratorii ARPANET-ului au reușit să stabilească la sfârșitul anilor '60 legătura dintre computerele aflate în teritorii dispersate din punct de vedere geografic, s-a început era comunicării interactive în masă, fără precedent. O dată cu dezvoltarea protocolurilor client-server ARPANET-ul devine Internet, și se diversifică enorm cadrele de prezentare a informației. Astăzi Internetul este canalul de comunicare al milioane de utilizatori, care fac schimb de mesaje, fotografii, filme, sunete, documente, soft-uri și oricare altă informație ce poate fi introdusă în computer.

Comunicarea prin Internet nu posedă caracteristicile genurilor tradiționale de texte imprimate. Cu atât mai mult, aceasta deseori este caracterizată de spontaneitatea și informalitatea limbajului oral. Caracterul său mixt face comunicarea mediată de computer un eveniment unic în istoria lingvisticii.

NOTE

¹ Haines I. *Introducere în teoria comunicării*, București, 1998, p. 10.

² Dufrenne M. *Pentru om*, București, 1971, p. 155.

³ Capcelea V. *Filozofie: Manual pentru instituții de învățământ superior*. / ed. a 3-a, Chișinău, 2002, p. 421.

⁴ McMurdo G. Changing contexts of communication. // *Journal of Information Science*, 1995, nr. 21, p. 140-146.

⁵ Coșeriu E. *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, 2000, p. 237.

⁶ Vezi în acest sens Ciobanu A. *Punctuația limbii române*, Chișinău, 2000.